

In de Antwerpse kunstwereld zijn nieuwe mensen aan het roer gekomen van twee belangrijke instellingen. Adinda Van Geystelen neemt de leiding op zich van Kunsthall Extra City, de kunsthall voor hedendaagse kunst in het volkse centrum van Berchem. Johan Pas treedt in oktober aan als hoofd van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, een kunstschool met een geschiedenis van meer dan 350 jaar. Beiden willen met hun instelling een nieuwe dynamiek op gang brengen. In dit dubbelinterview geven ze hun visie op vernieuwing en op kunst en cultuur in een hedendaagse stedelijke context.

Nieuwe directeurs, nieuwe beleidsvisies ... Beiden wijzen jullie op de nood aan actualisering. Hoe vullen jullie dat begrip in?

Johan Pas: 'Een academie is per definitie conservatief. Je kan je studenten alleen leren wat al bestaat: kunstgeschiedenis, een metier, vaardigheden en voorbeelden. Daarin schuilt een paradox, want wij verwachten van diezelfde studenten dat ze met die bagage experimenteel en vernieuwend zijn. Ik heb

Johan Pas en Adinda Van Geystelen © Guido Van den Bogaert

Wendbaar en weerbaar

ADINDA VAN GEYSTELEN EN JOHAN PAS IN GESPREK OVER KUNST EN STEDELIJKHEID

Johan Pas:
'Kunst kan de krachten die op ons inwerken, zichtbaar maken, ontleden en in vraag stellen'

Adinda Van Geystelen:
'Kritisch leren nadenken en een eigen mening vormen zijn in onze democratische samenleving heel belangrijk geworden. Juist daarin spelen kunstenaars een grote rol'

Foto's van links naar recht en van boven naar onder:
Extra City Kunsthall

Koenraad Dedobbeleer, *The Desperate, Furiously Positive Striving of People Who Refuse to Be Dismissed*, Extra City Kunsthall, Antwerpen, 2014 © We Document Art

Luc Deleu, *T.O.P. office, Urban Space*, Extra City Kunsthall, 2013

Miriam Bäckström, *I Don't Know, Said Pierrot*, Extra City Kunsthall, Antwerpen, 2014 © We Document Art

Johan Pas:
'Iedere kunststudent is
een ambassadeur van
de kunst, in een context
die niet altijd even
kunstminde is.'

overigens ervaren dat de academie zich erg wentelt in haar eerbiedwaardige geschiedenis als oudste kunstschool van de Lage Landen. Je mag echter niet alleen terugblikken, je moet je durven aanpassen aan de tijd waarin je leeft. De 21ste eeuw heeft zich aangediend als woelig, cultuuronvriendelijk en heel polariserend. Daar moet je mee omgaan. Een kunstschool levert jonge mensen af die vier jaar lang input over kunst hebben gekregen, die hun creativiteit hebben ontplooid en vaardigheden verworven voor het kunstenaarschap vandaag. Ze kunnen kunstenaar worden, maar ze hebben ook geleerd om tentoonstellingen te maken, na te denken over kunst, erover te schrijven. Het zijn cultuurwerkers die ook in een kunstencentrum, een galerie of op een redactie aan de slag kunnen. Onze maatschappij heeft behoefte aan kritische

en creatieve mensen, wendbare en weerbare geesten die zich kunnen positioneren ten opzichte van computers met hun algoritmes en vastgelegde communicatiestructuren.'

Adinda Van Geystelen: 'Kunsthall Extra City bestaat nog maar sinds 2004. Toch hebben wij ons vorig jaar al geherpositioneerd. We willen voortaan expliciet inzetten op kunst die zich laat inspireren door de hedendaagse stad en een maatschappij in verandering. Daarvoor willen we meer samenwerken met andere organisaties en nieuwe verbindingen stimuleren tussen hedendaagse nationale en internationale beeldende kunstenaars, onderzoekers en stadsbewoners.'

Pas: 'Ook wij willen meer samenwerken met andere actoren. Natuurlijk moeten we onze studenten wel een veilige haven blijven aanbieden. Als student ben je kwetsbaar, je

Adinda Van Geystelen: 'Extra City wil benadrukken dat verbeelding en creativiteit belangrijke waarden zijn in de hedendaagse samenleving'

geeft je bloot. Je hebt artistieke ambities en wil een carrière uitbouwen. In de letterlijke betekenis van het woord is de academie een "beschutte werkplaats". Die beschermende functie moet er zeker zijn. Maar we moeten ook de ramen en deuren van onze instelling opengooien en studenten middelen aanreiken om met de kunstwereld in contact te komen. Er zijn zowel nationaal als internationaal nog veel plekken waarmee we kunnen samenwerken. Zo exposeren onze studenten dit jaar al in Extra City. Een academie is geen klooster – een vergelijking die verwijst naar de vroegere functie van ons gebouw – maar een draaischijf, een plek waar je veilig kan werken en tegelijk voortdurend geprikkeld wordt door de maatschappij en de kunstwereld.'

Je hoort vaak de kritiek dat kunstinstellingen elitair zijn, waarbij kunst gebruikt wordt om zich te onderscheiden van anderen. Hoe gaan jullie daarmee om?

Van Geystelen: 'We leggen nog te weinig de link naar een breder publiek. Onze maatschappij is vandaag heel complex en dus is het logisch dat ook de kunst die vandaag wordt gemaakt, vaak complex is. We moeten aanvaarden dat we niet meer alles kunnen vatten. We kunnen ook iets boeiend vinden zonder het helemaal te begrijpen. Maar het klopt dat veel mensen de sleutels niet

hebben om hedendaagse kunst te begrijpen. Bovendien zijn ook de teksten die over beeldende kunst worden geschreven, vaak ontoegankelijk en zeer abstract.'

Pas: 'Er zijn inderdaad conceptuele kunstenaars en performers die een egocentrische houding hebben en ontoegankelijke kunst maken. Maar voor het publiek betekent dat een leren omgaan met verschil: kunnen verdragen dat iemand iets maakt dat je niet begrijpt of lelijk vindt. In een brede kunstschool als de onze wil ik het elitaire karakter overigens sterk relativeren. Naast zeer experimentele en innovatieve disciplines bieden we ook kunstvormen aan zoals grafische vormgeving, mode en juweelontwerp. Die zoeken per definitie de mens en de maatschappij op.'

Jullie benadrukken beiden de openheid naar de hedendaagse samenleving en het belang van dialoog. Hoe vertalen jullie dat naar een breder publiek? En naar de positie van jullie kunstinstelling, en kunst in het algemeen, in de stedelijke samenleving?

Van Geystelen: 'Voor mij is een van de belangrijkste uitdagingen voor Extra City: hoe kan je hedendaagse kunst van internationaal niveau, ook als die moeilijker toegankelijk is, communiceren naar een breder publiek? Als kunsthall hebben we de belangrijke taak om zoveel mogelijk mensen de kracht van kunst te tonen. We willen ook in dialoog gaan met mensen die niet elke dag met kunst bezig zijn. Daarom zijn wij bijvoorbeeld begonnen met een Stadsraad. Daarin zitten Antwerpenaren uit allerlei niet-kunstgebonden disciplines. Minstens vijftig procent van hen heeft een migratieachtergrond. We willen met deze mensen spreken over de thema's van onze tentoonstellingen, hen vragen of ze raakvlakken zien met de zaken waarmee zij bezig zijn en hen uitnodigen om ook suggesties te doen. We werken de komende drie jaar

rond burgerschap. Wat betekent dat voor iemand die bij Atlas werkt, voor iemand die in het onderwijs staat of voor een huisarts uit Borgerhout?’

Pas: ‘Een kunstschool is een katalysator. Iedere student is een ambassadeur van de kunst, in een context die misschien niet altijd kunstminded is. Hij of zij kan om te beginnen familie en vrienden duiding geven bij het werk. Dat sluit aan bij het democratische, vormende karakter van onderwijs. Op die manier kan kunst het opzoeken van verschil stimuleren.’

Van Geystelen: ‘“Burgerschap” werd in 2016 opgenomen in de eindtermen van het middelbaar onderwijs. Er zijn zonder twijfel interessante samenwerkingen mogelijk tussen het onderwijs en de kunstsector. Je kan met een klas perfect een tentoonstelling gaan bekijken. Waar kunst getoond wordt, kan je kritisch leren denken, van mening verschillen en leren om daarmee om te gaan. Kunst biedt een opening om met heel veel mensen over die verschillen te praten. Als je een kritische tentoonstelling

Johan Pas:
‘De culturele impact van een stad mag niet samenvallen met het citymarketingpotentieel’

hebt, vind ik het bijvoorbeeld ook belangrijk dat je voor een debat mensen uitnodigt die verschillende posities vertegenwoordigen. Waarom nodigen we voor debatten niet vaker mensen uit die grondig van mening verschillen, in plaats van enkel gelijkdenkenden?’

Pas: ‘Kunst heeft deels de rol van de filosofie overgenomen om de maatschappij radicaal in vraag te stellen, kritisch en ontwrichtend te denken. Goede kunst heeft de kracht van goede filosofie.’

Van Geystelen: ‘We willen benadrukken dat verbeelding en creativiteit belangrijke waarden zijn in de hedendaagse samenleving. Hopelijk volgt de politiek dan en blijft die de sector steunen. Als kunsthall kunnen we niet enkel iets betekenen voor kunstenaars door rechtstreeks met hen samen te werken, maar ook door bewust te bouwen aan een breder draagvlak voor kunst. Ik wil ervoor pleiten dat politici kunstinstellingen blijven zien als vrijplaatsen.’

Onlangs stelde performancekunstenaar Marina Abramovic dat kunst en cultuur in de natuur overbodig zijn, omdat die mooi is op zichzelf. In een stad daarentegen zijn ze absoluut noodzakelijk. Is dat een visie die jullie delen?

Johan Pas: ‘Cultuur is de logische vrucht van de stad. Zeggen dat een stad cultuur nodig heeft, is als zeggen dat een jungle slangen nodig heeft. Maar net als de natuur is cultuur kwetsbaar en moeten bepaalde vormen beschermd, ondersteund en begeleid worden. Cultuur groeit waar de samenleving intens is, waar mensen met elkaar in contact komen en samen een dynamiek ontwikkelen.’

Adinda Van Geystelen: ‘Die cultuur wordt onder meer zichtbaar in kunst. Omdat de stedelijke omgeving de laatste vijftig jaar sterk veranderd is, wil Extra City kunst tonen die hierop ingaat. Volgend jaar wordt Antwerpen een *majority-minority city*, wat wil zeggen dat meer dan vijftig procent van de bevolking een migratieachtergrond heeft. Wat gaat dat betekenen voor onze kunst? Zo hebben heel wat monumenten in de publieke ruimte voor veel mensen vandaag geen enkele betekenis meer. In het Middelheim zijn al een aantal negentiende-eeuwse monumenten uit de stad verzameld, verhalen uit het verleden die bij elkaar staan op een stukje van het terrein. Gaan we in

Adinda Van Geystelen:
Gaan we in de toekomst nieuwe monumenten bedenken met nieuwe verhaallijnen, die voor meer mensen betekenis hebben?’

de toekomst nieuwe monumenten bedenken met nieuwe verhaallijnen, die voor meer mensen betekenis hebben?’

Welke betekenis kan kunst vandaag in de publieke ruimte hebben?

Pas: ‘De publieke ruimte wordt gedomineerd door allerlei vormen van propaganda, zowel ideologische als commerciële. Die propaganda is meestal gericht op entertainen en consumeren. We worden niet uitgedaagd of aan het denken gezet. Zelfs communicatie is vandaag consumptie. Er wordt dwangmatig gecommuniceerd. Maar wat heeft men eigenlijk te vertellen? De rol van kunst in de publieke ruimte zou erin kunnen bestaan om een stoorzender te zijn. Kunst kan de krachten die op ons inwerken, zichtbaar maken, ontleden en in vraag stellen. Zo geeft ze de publieke ruimte zuurstof, waardoor alternatieve denk- en belevingspatronen kunnen ontstaan.’

Van Geystelen: ‘Het is boeiend om te zien dat er iets beweegt in Antwerpen. Cultuursocioloog Pascal Gielen onderzoekt momenteel vanuit CCQO (het Culture Commons Quest Office aan de Universiteit Antwerpen, n.v.d.r.) de relatie tussen kunst, creativiteit en de hedendaagse stad. Hij ziet de publieke ruimte als een politieke

Binnentuin van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen
© Guido Van den Bogaert

ruimte, waar pas iets “publieks” kan ontstaan als er discussie is, als er onenigheid en wrijvingen zijn tussen mensen. Kritisch leren nadenken en een eigen mening vormen zijn in onze democratische samenleving heel belangrijk geworden. Juist daarin spelen kunstenaars een grote rol. Rond dit thema – “Making Public Domain” – organiseert Extra City samen met de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen, ARIA (het Antwerp Research Institute for the Arts aan de UA, n.v.d.r.), het Middelheimmuseum en de Kunstcel van het Departement Cultuur, Jeugd, Media van de Vlaamse Gemeenschap in september een summerschool.’

Pas: ‘Goede kunst leert omgaan met verschil. Ze laat je kennismaken met het oudere, het andere en de ander. Ze vraagt een grote openheid. Dat staat in schril contrast met de platte eenheidscultuur die wordt opgedrongen door de consumptie- en entertainmentindustrie.’

Van Geystelen: ‘Kunstinstellingen zijn in onze maatschappij intussen bijna de enige plaatsen waar je het nog openlijk oneens mag zijn met elkaar. Maar zelfs in de kunstsector is het soms moeilijk om met kritiek om te gaan. Toch vind ik dat we dit als kunstinstelling moeten cultiveren; mensen mogen een andere mening hebben.’

Zijn de rijkdom van het hedendaagse kunstaanbod en de culturele diversiteit in de stad zaken waar Antwerpen meer moet mee uitpakken?

Pas: ‘Als citymarketing een laagje kunstzinnigheid is op dingen die al aantrekkelijk zijn en licht verteerbaar – ik zeg maar Rubens, Van Dyck en Jordaens – is het voor mij een zeer kunstmatig gegeven. Kunst aan de rand of

“edgy” kunst wordt vaak verzwegen. De culturele impact van een stad mag niet samenvallen met het citymarketing-potentieel. Ik geef een goed voorbeeld. Dat Antwerpen vandaag een modestad is, heeft veel te maken met onze modeafdeling. Dertig jaar geleden waren de “Antwerpse Zes” avant-garde, moeilijk verteerbaar ook. Vandaag zijn zij gecanoniseerd. Maar niet alle kunst moet gerecupereerd of gecommmercialiseerd worden.’

Van Geystelen: ‘Er zijn veel kunstinstellingen, er is veel goede kunst en heel veel potentie, maar we actualiseren te weinig. De topkwaliteit die we in huis hebben, zit niet in het verhaal waar men mee uitpakt in het buitenland. In de citymarketing van Antwerpen moet er meer zijn dan Rubens en Van Dyck. Het is daarom belangrijk dat de kunstinstellingen tijd maken om hun verhaal te vertellen, dat veel ruimer is. Ook internationaal kunnen we ons daarmee op de kaart zetten.’ | Guido Van den Bogaert en Ewald Peters

SUMMER SCHOOL #2: MAKING PUBLIC DOMAIN

11.09-15.09.2017

Middelheimmuseum

Middelheimlaan 61, Antwerpen

www.makingpublicdomain.be (inschrijvingen)

EXTRA CITIZEN. GROEPSTENTOONSTELLING

09.09-10.12.2017

Kunsthal Extra City

Eikelstraat 25-31, Berchem

www.extracity.org